

Zborovanje se je vršilo v deželni dvorani v reduti. Zbralo se nas je do 300 učiteljev — za tedanje dobo res veliko število — iz vseh slovenskih krajev. Tudi Hrvatje so prišli kot reprezentanti hrvaškega šolstva živega duha in rodoljublja.

Od deželnega šolskega sveta kranjskega so prišli in zborovalce iskreno pozdravili gg. vladni svetnik Hočevar, dr. Jan. Bleiweis, dr. Ant. Jarc in dr. E. Costa; mesto Ljubljano je zastopal mestni župan K. Dežman.

Došli so tudi telegrafski pozdravi, med njimi od češkega učiteljstva, ki ga je vpisal znani češki pedagog Mašek.

Zboru je predsedoval naš nepozabni Andrej Praprotnik.

O prvi točki poročal je vadniški učitelj in pisatelj Ivan Tomšič. Debate so se udeležili: Stanonik, Podobnik, Lapajne, Stegnar, Petar Tomič profesor višje realke v Rakovcu pri Karlovcu, in deželni šolski nadzornik prošt dr. Ant. Jarc. Omenim naj, da je radi izvajani Podobnika in Lapajne prvega besno napadel tedanji »Laibacher Tagblatt«, oba pa tovariš J. Budna v »Tagespostu«, na jako surov način tako, da se je »Slovenskemu Narodu« zadelo braniti napadenca, pišeč: »O Lapajnetu in Podobniku zavrgljivo soditi more pa le tisti ki ga ne vodi razum, ampak zavist in slepa strast.«

Sprejet je bil tudi dodatni predlog Lapajnetov, naj se tudi v Mariboru in Celovcu osnuje učiteljski slovenski izobraževalni in predlog prof. Tomiča, ki se je glasil: »V slovenske izobraževalnice za ljudske učitelje uvede naj se hrvaščina kot obližan predmet.«

O drugi točki je poročal g. Luka Knific, učitelj v Trzinu. Predlagal je naslednjo resolucijo: »V prvih dveh razredih naj se le domači, a v zadnjih dveh pa tudi nemški jezik poučuje.«

Pri debati je prvi poprijel besedo g. Stanonik in končno izjavil: »Za čisti slovenski narod naj bodo le čisto slovenske šole, za vse druge šole se ne brigamo in ker je stvar čisto naravna, predlagam, da se preko predloga poročevalca preide na dnevni red.« V istem smislu je govoril tudi Jak. Škoflec in zaključil svoj govor z besedami: »Nemški jezik iz narodne šole enkrat za vselej vuni!«, kar so zborovalci sprejeli z dolgotrajnimi živjokliči.

Prehod na dnevni red je bil potem soglasno sprejet. O tretji točki (enakomerna plača) poročal je g. Ivan Lapajne. Debate so se udeležili Stanonik, Podobnik, Stegnar in profesor Petar Tomič, ki je stavil poseben predlog in končal svoje prepričevalno utemeljevanje z besedami: »Kdor je proti povišanju učiteljske plače, ta je proti šoli, narodnem napredku in sploh proti civilizaciji, humanizmu in krščanstvu. Krščeni ne more biti, kdor je proti šoli in napredku naroda.«

Tomičev spreminjalni predlog je bil sprejet z veliko večino glasov.

Z zborom združena je bila tudi razstava učil ki jo je prav ukusno uredil razstaveni odbor (Stegnar, Lapajne, Podobnik, Zima in Čenčič).

24. septembra 1872 ob 7. uri zvečer je bil v deželni dvorani v reduti pod vodstvom Ant. Nedvoda velik slovesen koncert ali učiteljska beseda, po koncertu pa v narodni čitalnici skupna večerna zabava, ki jo je priredila »Glasbena Matica« skupno s slovenskim učiteljskim društvom.

Kolikor mi je znano, živiva od takrat nastopivših govornikov samo g. ravnatelj Ivan Lapajne in moja malenkost. Radostnim srcem se spominjam lepih dni, ki sem jih takrat preživel v mladeniškem navdušenju za našo sveto stvar v krogu

velezaslužnih starih in izkušenih šolnikov, kojih navodila so mi bila ves čas mojega življenja neprecenljivi vademecum in po katerih sem se vedno ravnal, dasi mi je ta odločnost prinašala v dobi mojega 20 letnega službovanja na Koroskem mnogo bridkosti in preganjanja. A upogniti se nisem dal. Vedno sem se držal gesla ki ga priporočam tudi mlademu učiteljskemu naraščaju:

Vse za slovensko ljudsko šolo in z njo za izomiko naroda!

Potreba in korist propagande na polju slepstva.

(Predaval na produkcijah, ki jih je priredil zavod za slepe s svojimi gojenci v Kranju v Ljubljani in v Celju. Josip Kobal.)
(Konoc.)

Seveda bi bila taka propaganda uspešna le nekaj časa. Saj vemo, da nas marsikatero zanimanje le prekmalu mine. Prireditve bi gotovo kljub časopisni reklamirali imele negativen uspeh. Hočemo le pridobiti za naše slepstvo mnogo interesov, motriti moramo propagando z višjega stališča. Tu mislim predvsem prepisovanje knjig zabavne, leposlovne, znanstvene vsebine v točkovno pismo to je v pisavo za slepe. Gotovo ni to delo lahko in zabavno. Vendar smelo trdim, da pridobi marsikatero naklonjenca obeh spolov. Tudi v Ljubljani se je to pozkusilo. In ne brez uspeha. To akcijo, ki jo je vodila prof. M. Skaberneva, moramo zahvaliti, da šteje danes knjižnica za slepe lepo število zvezkov. Zalegla je tudi živa beseda zdravstvenega svetnika Dr. Rusa, ki je pridobil zavodu bogato zapuščino blagopokojne gđ. Marije Križmanove na Karlovski cesti. Poleg tega bi bilo treba širiti propagando potem tiska v veliki meri kar danes zelo pogrešamo. Razen knjižnice »Skrb za slepe«, ki jo je izdalo društvo Dobrodelnost, referata preje imenovane prof. v knjigi »Skrb za slepe«, nekaj člankov po časopisu, nekaj statističnih podatkov in mojega poročila v »Popotniku«, nimamo Slovenci doslej še nikake literature. Vsekakor bi bilo treba kratke brošure za prosto ljudstvo ki bi naj bila pisana jedrnat, vznešeno, ljubezljivo, v srce segajoče. Obsegala naj bi kratke, lapidarne stavke kakor: Dajte slepemu dela! Slepim more in hoče postati koristen član človeške družbe. Dostojni slepi ne prosjaci, ampak dela pridno kot mravlja in čebela. Slep otrok se mora primerno in dobro vzgojiti. Izdelki nevedečih so dobri in ceneni. Slep si izvrsni vbralci klavirjev. Delo slepih naj se vedno in povsod pospešuje. Ljudje, izkazuje dobre ubogim slepim dekletom itd. Prepričan sem, da bi taka brošura kmalu osvojila srca usmiljenih ljudi in vzgala čut ljubezni in spoštovanja do slepih. Gotovo bi se jih spominjali ob vsaki priliki pogostejše nego danes.

Inteligentni krogi bi lahko segali po bogati in obširni literaturi. Žal, da je to mogoče dobiti največ v nemškem in francoskem jeziku. Priporočal bi predvsem Mellovo Enciklopedijo. Le naš bratje onkraj Sotle imajo Ratkovičeve knjige »Slipeji i njih odganjanje«. Več nego vsa mrtva literatura pa bi gotovo zalegla živa beseda. Treba bi bilo več takih predavanj, na učiteljsko pa sistematičnega pouka, ki bi ga uvedla šolska oblast za naš bodoči učiteljski naraščaj. Merodajni krogi, učiteljstvo, duhovništvo šole in druge korporacije naj bi obiskovale zavod za slepe, kjer bi se na lastne oči prepričali o pouku in zaposlenosti slepih gojencev. V mali meri se je to že vršilo. Kako

globok utis napravi na obiskovalce kratko bivanje med slepimi v zavodu, nam kažejo praktični izglezi. Solze sočutja niso bile redke. Žal, da ni mogoče pokazati v našem zavodu onega kar lahko vidimo po zavodih, ki obstoje že preko sto let in razpolagajo z bogatimi muzeji, polnimi zanimivosti, s slikami, z učili, dobro izvežbanimi gojenci itd. Treba je le pravega razumevanja vseh merodajnih krogov. Z bridko žalostjo pa sem primoran na tem mestu omeniti besede dr. Fr. Goršiča, ki jih citam v njegovi knjigi: Socialna zaščita dece in mladine na strani 91: »Ne morem si kaj, da ne bi omenil pri tej priliki neke večkrat opažane prikazni, dejstva namreč, da ne znamo graditi in organizirati, nego da hkratu osnavljamo nekaj, uničujemo drugo, kar je najmanj toliko vredno. To je pač pojav pri neizkušeni ljudih, ki liki neizvežban turist, globlje izpodletajo, kakor stavijo svoje nerodne korake.« Šlo je tukaj za državno vzgajališče v bivši prisilni delavnici. In nadaljuje: »Se pravi čas, da ga morem tukaj omeniti, je zadonel klic iz vrst naših zdravnikov naj se spravi izpod nog zavod za slepe in menda tudi državni zavod za gluhozemce, češ žrtvujemo in novim institutom vseučilišča. Opomni jim, dragi bravec, da je gluhozemnična ustanova imovina. Tak moč je pomilovalno pogleda in poreče, da ustanove dandanes ne drže in da je treba velikim časom velikih ljudi.« Kako prav prihajajo te besede ravno sedaj ko zahtevajo gotovi gospodje, da se poslopie, kjer se nahaja zavod za slepe brezpozorno izprazni do 1. julija. Nikomur ne pride na misel, da uničujejo eno kulturno napravo z drugo. Zavod za slepe se mora preseliti v Kočevje, torej tja, kjer za državno vzgajališče ni bilo ugodno. Ne zmenijo se prav nič, da s taklo premestitvijo tirajo zavod za slepe v pogin, ker ne pomislijo, da govore vsi razlogi proti premestitvi zavoda na deželo. Zavod mora uspevati le v glavnem mestu, v kulturnem središču, čemur sta dokaz zgodovina in statistika. Otrsimo se zato očitka, da nimamo smisla in srca do najnesrečnejših bitij pod solncem ter sledimo sosednim kulturnim državam, ki so tekmovali med seboj, da sezidajo čim dostojnejša poslopja za vzgajališča za slepe. Vrnili se bomo očarani, da smo doma, kjer se tako radi sklicujemo ob vsaki priliki na svojo kulturo, v slepstvu tako nekulturni.

Nočem nadalje razmotrivati žalostnega dejstva. Rad bi govoril še o marsikem, pa mojemu predavanju je bil odločen za današnji večer le kratek čas. Zato sklenem in povzamem:

1. Odkar obstoje zavodi za slepe, so vršili propagando v korist slepim. Praktična skušnja je pokazala, da je taka propaganda sposobna pospeševati slepstvo.

2. Z ozirom na to da je pri nas slepstvo šele v početku svojega razvoja, je racionalno urejena propaganda v doseg raznih dobrodelnih naprav za slepe nujno in neobhodno potrebna.

3. Dolžnost vseh poklicanih činitelev je pospeševati propagando s tiskom, z javnimi nastopi, z živo besedo in drugim.

4. Kulturni škandal bi bil, za ves slovenski narod, zlasti pa za odločujoče kroge, ako ne zastavijo svojih sil za ohranitev zavoda za slepe za razvoj slovenskega slepstva tako važne narodne in kulturne naprave v svojem kulturnem središču.

Neodrešena domovina.

—r Naši rojaki v Juljski Krajini ustanovili so si književno podietje pod naslo-

vom »Goriška Matica«, ki za nizko ceno izdaja vsako leto svojim članom razne knjige beletristične vsebine in pa koledar za prihodnje leto. Za leto 1923 izidejo sledeče knjige: 1. Koledar, 2. Zabavna knjižnica III. zvezek, 3. Sirahova knjiga. Koledar se odlikuje po bogati vsebini ter prinaša raznovrstne slike naših krajev in iz delovanja in življenja naših rojakov v zasedenem ozemlju. Poleg te bogate vsebine ima še posebno prilogo zemeljevid Juljske Krajine. Zabavno knjižnico je priredil ugledni naš pesnik Alojzij Gradnik in je v njej priobčil prevode najlepših hrvaških povesti Senoe in drugih pisateljev. Sirahovo knjigo pa je uredil dr. Pavlica. Za Jugoslavijo stane to izdajanje 20 Din in ga je naročiti z donisnicco pri Založbi »Jug« v Ljubljani. Pred škofijo 21/1. Knjige dospejo v Ljubljano meseca novembra ter se bodo takoj potem razposiljale. Prosimo rojake v svobodni domovini da podpirajo to podjetje naših bratov v zasedenem ozemlju ter obilno naročajo publikacije Goriške Matice.

—r Fašisti proti slovenskim šolam in našim dijakom. V Pulju se je vršil prošli teden kongres istrskih fašistov. Pri tej priliki je bila glede istrskih Slovanov sklenjena naslednja resolucija: »Drugi kongres istrskih fašistov poziva oblasti 1. da odklonijo priznanje študij, dovršenih v Jugoslaviji ter da odpuste iz raznih državnih služb, arzenalov itd. vse one, ki pošiljajo svoje otroke v Jugoslavijo, da končajo svoje študije na zavodih, ki so organizirani od omenjene države v iredentistične svrhe; 2. da omogočijo raznim nacionalnim konviktom v deželi tisto nacionalno delovanje, za katero so bili ustanovljeni; 3. da spremenijo vse slovenske šole z utrakvističnim značajem ter zelo budno nadzorujejo učitelje druge narodnosti; 4. da takoj izženejo vse duhovnike, inozemske državljane, ki uporabljajo našo gostoljubnost za protitalijansko delovanje ter proti volji ljudstva vpeljujejo slovensko liturgijo.« — Lepi časi se obetajo našim neodrešenim bratom!

—r Goriški deželni šolski svet vzpostavil. »Goriška Straža« poroča: »Kakor smo izvedeli iz najzanesljivejšega vira, je obnovev goriškega deželnega šolskega sveta zagotovljena in se bodo tozadevna imenovanja izvršila v najkrajšem času. S tem bi bilo važno vprašanje naše dežele za nas ugodno rešeno. Kakor smo že v predzadnji »Goriški Straži« poročali, je bilo treba mnogih bojev in silnega truda, da so se merodajni krogi v Rimu vdali in dovolili popolno ožviletnie te velevažne ustanove.« Obnovev deželnega šolskega sveta, ki je bistven del vsake deželne avtonomije, pomeni brezdvomno velik uspeh in veliko pridobitev ne samo za goriško deželo, temveč predvsem tudi za celokupno slovensko ljudstvo na Primorskem.

Trgovsko-obrtno in kmetijsko šolstvo.

Mladinske organizacije in kmetijsko-nadaljevalne šole.
(Dalje.)

Če tudi manjka pri nas tiste naprednosti in tiste dovezetnosti našega ljudstva in naše mladine, kakor jo nahajamo v Ameriki, bi se dalo ob potrebnem zanimanju in resni volji vendar tudi pri nas

Takoj mi je ponudil na razpolago vso svojo bogato knjižnico, nai v nji izbiram in se učim slovanskih jezikov. Kolikor se spominjam, sem se bil res lotil češčine, a dognal ne daleč, dokler nisva nekaj let pozneje s Čehom kaplanom I. Sonkupom z Zlato Praho v rokah dosegla večjih uspehov.

J. Volkov je menda najbolje zmagoval ruščino, dočim so mu bila jugoslovanska narečja že tedaj — en jezik. In mož je bil kakor tovariš Božič iz idrijske šole. Zato se danes ne morem načuditi njegovi privatni marljivosti, vstrainosti in požrtvovalnosti.

Da, plače učiteljstva niso bile sijajne in navadno v zvezi z naporno organizatorsko službo. Že tedaj je pa obsejal Volkovega panslavizem ne le prosvetno edinstvo med Slovani, marveč naravnost politično prvenstvo matuške Rusije. V tistih časih, ko smo še imeli med seboj Zweig in Zwerg-vereine des deutschen Schulvereins, je bilo predržno kaj takega celo misliti na glas.

In mož je imel vizitke s posebnim slovanskim motompa v latinici in cirilici.

Zdel se nam je zato — posebež, vendar smo ga radi poslušali, poslušali so ga radi tudi odrasli ljudje, ko jim je razlagal z mirno, prepričevalno besedo veliko in obširno slovansko sorodstvo mnogobrojnost Slovanov, ki nas je več kot listja in trave.

Kadar sem pozneje šlihal enako ali vsaj podobno govoriti župnika Domicelja, Brce-ta, sedanjega pokr. namestnika I. Hribarja, sem se spominjal J. Volkovega in svetega ognja, ki nam je z njim razlagal vseslovanski evangelij.

Pozneje sva s tov. Zormanom pod Nanosom občutila avstrijski odsev te družbe ko naju je vitez »Fekete« — neblazenega spomina z orožniki tiral pred se, pa le ni dosegel ničesar.

Tedaj sem se čudil, da so oblasti Volkovega puščale na miru. V ospredje res ni šilil, a njegovi nauki niso ostali brez sledu, zlasti med mladino. — Nekoč je obiskal z večjo družbo grad Predjamo, natudi podzemeljsko vilenico, koder se izgublja pod zemljo yoda Jamščica, ki teče zopet v Vinavi izpod Nanosa. Globoko pod zemljo je zasledil Volkov na

steni Slovence žalec nemški napis, junastvo prejšnjih obiskovalcev: »Pereant Windische!« Takoj je zapisal pod žaljivko: »Živi duh slovanski! Slovanski gadje proti nemškutarski zalegi.«

Prav ob tisti priložnosti je bilo tudi, da je Volkov stregel v predjamski cerkvi pri sv. maši. Z izletniki je bil tudi hotelir J. H. iz Ajdovščine. Nemec in protestant. Menil je na vabilo slučajno navzočega duhovnika-izletnika, da pomeni »pri maši streči« nekaj takega, kot gostu postreči v restavraciji: donesti vino, kruh, potice itd. Toda duhovnik začne introitus — a Julius molči. Duhovnik moli dalje in odgovarja sam, do konfiteora. Tedaj pa opozori strežnika glasno: »Konfiteor pa le molite!« — »Znati ga treba, gospod,« se odreže protestant mirno. Verniki so začeli kihati. Tedaj pristopi navzoči J. Volkov in odpoče konfiteor, potem pomaga sam do konca maše.

Se dolgo potem je bila krilatice »Znati ga treba« povod smehu in namigavanju ob obeh straneh Hublja.

J. Volkov je doploval v razne časopise, Morda bo vedel natančneje, kod so

raztreseni njegovi spisi njegov sin tov. Milan. Ko je navdušenost priknela do vrha, je mož sedel in napisal pesem, najraje pesem prigodnico. Ne vem letnice, kdaž je v D. in S. ugledala beli dan povest »Med valovi življenja«, kjer je Volkov zasledil menda tudi samega sebe in poslal avtorju Dobravcu dolgo pesem ter ga poveljeval do neba in še višje. Pesmica je morala biti natisnjena s posvetilom tudi v samem D. in S. Slutim pa, da sta bila z urednikom dr. Fr. Lampetom že iz šole na Črnem Vrhu dobra znanca.

Ob uvedbi kronske veljave se je potezal z drugimi Primorci za izraz stotinka — stotinka in vinar in se je v ti zadevi tudi obrnil name, naj posredujem v časopisih. Državni zakonik je bil že prinesel ugotovljeno nazivalo »vinar«, a Volkov ga je mrzil, češ: vinar — Wiener Geld; drugi smo pa menili, da je vinar kolikortoliko upravičen že v Ravnikarjevem prevodu sv. pisma: Ali se ne prodajata dva vrabca za en vinar? — Ni mu bilo prav in še dolgo smo čitali v tržaških listih namesto vinarje — stotinke. Stvar pa ni prodrla.